

Kriskóné Dávid Mária

„Az akkori vezetők egy várost a kultúráján keresztül is mértek”

– Először arra kérlek, hogy magadról mondj néhány szót, honnan származol, hogy kerültél ide, és hogy kerültél ennek a gyűjteménynek a közelébe.

– Dunapatajon születtem 1958-ban. Szüleim is dunapataji születésűek, édesapám kisiparosként dolgozott, anyukám sokáig háztartásbeli volt, majd orvosírnokként dolgozott és végül óvónóként ment nyugdíjba. Gimnáziumba Kiskőrösre jártam, ott ismerkedtünk meg a férjemmel. Szombathelyre jártam a Tanárképző Főiskola könyvtár-matematika szakára. Ennek elvégzése után együtt költöztünk Kecskemétre, és itt kezdtük a pályánkat 1980-ban. Első munkahelyem a Katona József Megyei Könyvtár gyermekrészlegében volt, később a Kodály Intézet könyvtárában dolgoztam. Első gyermekünk születése után, az akkor még működő Bács-Kiskun Megyei Moziüzemi Vállalathoz¹ kerültem, ahol dokumentári munkát végeztem. Nagyon szerettem ezt a munkahelyet. Itt dolgoztam, amikor Fischer István, akkori tanácselnök-helyettes felkérése ért, az akkor éppen alakulófélben lévő Népi Iparművészeti Múzeum vezetésére. Mivel én egész életemben igazából a néprajz felé vonzódtam, gyermekkoromtól is ez érdekelt legjobban, fantasztikus lehetőségnek és hihetetlen dolognak tartottam, és fiatal korom ellenére bátran elvállaltam.

– Ő ismert Téged? Tudta rólad, hogy ilyen érdeklődésű vagy?

– Sok kulturális eseményen találkoztunk. Valószínűleg tudta, hogy a kultúra sokszínűsége érdekelt, de nem tudhatta, hogy ez nekem a legtitkosabb vágyam, amit nem is gondoltam elérhetőnek. Ahogy a múzeum élére kerültem, elvégeztem Debrecenben a néprajz szakot nappali tagozaton, egyéni tanrend alapján. És szinte hihetetlen, de 1984 óta megszakítás nélkül itt dolgozom.

Kriskóné Dávid Mária Dunapatajon született 1958-ban. Kiskőrösön érettségizett, majd a szombathelyi Tanárképző Főiskolán szerzett könyvtár-matematika szakos pedagógusdiplomát, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen pedig etnográfusdiplomát. 1980 óta él és dolgozik Kecskeméten, 1984 óta a Népi Iparművészeti Gyűjtemény vezetője.

1 A Bács-Kiskun Megyei Moziüzemi Vállalat 1959-ben alakult meg. A Petőfi Népe 1959. máj. 29-i számában megjelent egy riport „Megyei Filmhíradó születik” címmel: „A Bács-Kiskun Megyei Moziüzemi Vállalat vezetői az elmúlt hetekben merész javaslattal fordultak a megyei tanács végrehajtó bizottságához. Támogatást kértek egy havonta megjelenő megyei keskenyfilmhíradó létrehozásához. A megyei tanács végrehajtó bizottsága örömmel fogadta ezt a kezdeményezést, s ennek alapján az elmúlt héten a moziüzemi vállalat vezetősége, a Bács megyei tanács művelődési osztálya, a Művelődésügyi Minisztérium Filmfőigazgatóságának vezetőivel megtárgyalta a gyártással és a forgalmazással kapcsolatos tennivalókat. A Filmfőigazgatóság engedélyezte a híradó gyártását. Jelenleg az a helyzet, hogy a Híradó és Dokumentumgyár az egyetlen vállalat, amely híradófilm gyártásával foglalkozik, és íme, a mi megyénk lesz az országban az első, amelyiknek megyei filmhíradója lesz.” (<http://filmhirado.fw.hu/megyei.html>, 2012. 04. 19.)

Az intézmény létrejöttének körülményeiről inkább mások elbeszéléséből tudok, mert amikor én „képbe” kerültem, akkor már a terület, a hely és sok minden egyéb meghatározott volt. De utólag úgy rekonstruáltam, hogy a megye és a város akkori vezetői, elsősorban Gajdócsi István és Romány Pál találkoztak, és jó kapcsolatot alakítottak ki dr. Nagy Lászlóval, aki az akkori országos hatókörű Népi Iparművészeti Tanács² elnöke volt. Ez az 1950-es évektől működő testület céljával tűzte ki a magyar népművészet olyan formán történő megmentését, hogy mai művelőit segíti, megpróbálja a mai életben is használhatóvá tenni, és ezzel megmenteni a népművészet tárgyait, elemeit, motívumait, alapanyagait. Már több tízezer gyűjtemény gyűlt össze az országban az 1950-es évektől, de sehol nem volt állandó bemutatási lehetősége. Esetenként egy-egy helyen rövid időre, időszaki kiállításon egy-egy darab látható volt ezekből, de gyakorlatilag ismeretlen volt a gyűjtemény az ország lakossága előtt. Ez az igény és a lehetőség találkozott, mert éppen 1981-ben szűnt meg itt³ a szeszipari tevékenység, a pálinkafőzés, és üressé vált ez az egyébként nagyon szép barokk műemlék épület, amely eredetileg Kecskemét első sörfőzdéje volt. Akkor határozták el, a város segítségének a bevonásával, hogy ebből egy állandó gyűjteményt alakítsanak ki. Az épületet felújították, kiállításra alkalmassá tették, – ma már nem igazán modern, de azt gondolom, hogy 1984-ben ez egy jó színvonalú felújításnak számított, és akkor a közel 1000 m²-es kiállítóterben egy állandó kiállítást hoztak létre. Itt megjelent a népi iparművészet mind az öt fő szakága: a hímzés, a szövés, a faragás, a fazekasság, illetve a népi kismesterségek. Emellett egy-egy alkotó kiemelt szerepet is kapott.

– *A kiállítást még a tanács munkatársai hozták létre?*

– Igen, a Népi Iparművészeti Tanács munkatársai. Fekete Aladárné Irénke⁴ vezetésével tervezték meg a kiállítást, és az épület külső megjelenését is ők határozták meg. Aztán az évtizedek során ez nagyon sokat változott, átalakult, de akkor egy különleges, üde színfolt volt. Nem nagyon volt tudomása arról az embereknek, hogy ma is vannak olyan alkotók, akik szép szőttéseket, fazekasmunkákat, egyebeket készítenek, és hogy ezek akár egészen fiatal alkotók is lehetnek. Ők vagy beleszülettek, vagy már úgy tanulták valahol ezt a mesterséget. Úgy alkotnak újat, hogy azért a tradicionális népművészet is megjelenik az alkotásaikban.

– *Ez a gyűjtemény, amely tulajdonképpen külső segítők által jött létre, mennyire volt szerves része az 1980-as években a város kulturális életének?*

– Én a moziüzemi vállalatnál egy beosztott dolgozó voltam. Igyekeztem ugyan a Kecskemét kultúrájából adódó előnyöket maximálisan kihasználni és megismerni, de azért valójában nem ismertem belülről a város kulturális életét. Azt gondolom, hogy az ezt megelőzően létrejövő különleges, egyedi intézmények sorába a gyűjteményünk jól beleil-

2 A Népi Iparművészeti Tanács 1953-ban alakult, 1992 óta jogutóddal működik. Feladatait a Magyar Művelődési Intézet Népi Iparművészeti Titkársága, majd 2004 júliusa óta a Hagyományok Háza, Népművészeti Módszertani Műhely, Népi Iparművészeti Osztálya látja el.

3 A Népi Iparművészeti Gyűjtemény Kecskeméten, a Serfőző u. 19. szám alatt található. Az épületet az egykori városi magisztrátus 1793-ban építtette, jövedelme kiegészítésére serház és pálinkafőző ház céljából. A sörfőzés jövedelmezőségének csökkenése után átalakították, kibővítették, majd 1875-től 1896-ig az ún. „Serház” laktanya volt. 1917-ben itt hozták létre a városi szeszfőzdet, melynek hírnevét a barackpálinka, majd a bugaci keserű is öregbítette. 1969-től 1981-ig a Budapesti Likőripari Vállalat palackozóüzeme volt. Ekkor került vissza a városi tanács tulajdonába. (<http://www.nepiiparmuveszet.hu/>, 2012. 04. 19.)

4 Fekete Aladárné a Népi Iparművészeti Tanács munkatársa, szerkesztésében jelent meg 1983-ban a Néprajzi Múzeumban megrendezett *A magyar népi iparművészet harminc éve* című kiállítás katalógusa.

lett, gondolok itt a Kerámia Stúdióra, a Szórákaténuszra, a Naiv Múzeumra. Olyan egyedi színfolt volt, ami az országban máshol nem volt megtalálható, és ezáltal hiánypótló volt. Nem tagadom, néhány ellenzője is akadt. Különösen a kizárólag a hagyományos néprajzi értékeket becsülők vonták kétségbe, hogy van-e egyáltalán értelme ennek a gyűjteménynek, vagy egy napon említhető-e ez egy néprajzi gyűjteménnyel? A nyitást követően hihetetlen nagy vendégforgalmunk volt. Nagy érdeklődés volt a helyi és az országos sajtó részéről is, illetve a megye és a város vezetői is fontosnak tartották, hogy megismertessék a gyűjteményt ide érkező vendégeikkel. Ha a városba érkezett egy delegáció, biztos, hogy elhozták ide. Jó szívvel próbálták ajánlani mindenkinek, úgyhogy az első években tényleg kimagasló látogatottságot értünk el, de ez nyilván minden új intézmény esetében így lehetett. Később aztán sokféle új tevékenység beindítására vállalkoztunk, már csak azért is, hogy az érdeklődést fenn tudjuk tartani, új látogatókat tudjunk az intézménybe vonzani.

– *Ez már a kilencvenes években volt?*

– Igen, akkor kezdtük el az időszaki kiállítások rendezését. Ehhez természetesen át kellett alakítani az állandó kiállítást, hiszen 1984-ben kb. 6 m² kivételével, ami az összes dolgozónak szánt terület volt, minden egyéb a kiállítást szolgálta. Akkor nem gondoltak arra, hogy itt másfajta tevékenységre is szükség lehet. Tehát folyamatosan kellett az állandó kiállítást szűkíteni, átrendezni, és megteremteni azokat a feltételeket, hogy több ember egyidejűleg sokféle munkát tudjon végezni a házban.

– *Már a nyolcvanas években voltak gyermekprogramok, vagy ezek csak később indultak be?*

– Az 1980-as évek legvégén kezdtük el az egyszerű kézművestechnikák bemutatását, illetve ezeknek a gyerekekkel való megismertetését. De igazából a kilencvenes évek elejére tehető az, amikor már időszaki kiállításokkal és egyéb programokkal is jelentkeztünk, nemcsak kézműves-foglalkozásokat, bemutatókat, hanem más előadásokat, szakági találkozókat is szerveztünk.

– *Mit gondolsz, mi lehetett az oka annak, hogy ennyiféle intézmény tudott itt az hetvenes-nyolcvanas években gyökeret verni?*

– Mi lehetett? Én így visszatekintve azt gondolom, hogy az akkori vezetők egy várost a kultúráján keresztül is mértek, és fontosnak tartották, hogy akár áldozatok árán is működjenek itt olyan intézmények, amelyek a városiasodást is befolyásolják, illetve egyedi jelentőséggel bírnak az ország szempontjából is. Mehettem bárkihez akármilyen kicsi problémával, azt a sajátjuknak tekintették és segítettek megoldani, mert fontos volt számukra is az intézmény sikere. Eljöttek, elhozták a vendégeiket, figyelemmel kísérték a munkánkat. Azt gondolom, hogy büszkélkedtek is ezzel, és ezt most egy picit hiányolom. Nem azért, mintha nem lennének büszkéek rá, vagy nem tartanák fontosnak az értékeinket, csak valamiért mégsem jut arra idő, hogy ha idejön egy testvérvárosi delegáció, akkor elhozzák a gyűjteménybe.

– *A Népi Iparművészeti Tanáccsal hogyan alakult a kapcsolat a gyűjtemény megalakulása után?*

– A Népi Iparművészeti Tanács feladatait először a Magyar Művelődési Intézet vette át, ott kapott helyet ez a terület. Jól is működött egyébként egy elkülönített Népi Iparművészeti Osztály keretén belül. Az utóbbi időben a Hagyományok Háza vette át teljes egészében ennek a területnek a gondozását. A Hagyományok Háza az egykori Népi Iparművészeti Tanács jogutódja is, és ott a Népi Iparművészeti Osztály, illetve a most már Budapesten megnyílt Népi Iparművészeti Múzeum is ezzel a területtel foglalkozik. A mi állandó kiállításunk anyagának egy része, ami még az említett régi iparművészeti tanácsi

anyagból származik, most már a Hagyományok Házáé, tehát tőlük van letétben nálunk. Ezt egészíti ki a saját gyűjteményünk. A működési engedélyünk független a letéti anyagtól, azt saját gyűjteményünkre alapozva kaptuk meg.

– *Mit gondolsz, mennyire befolyásolta a politika az intézmény működését az 1980-as években?*

– Egyértelműen döntő volt a politikai akarat. És ez ellen nem is volt apelláta. Jó, hogy a múzeumlétesítés volt a politika akarata, és nem az, hogy megszüntessen valamit. Az állandó kiállítás jó néhány éven keresztül változatlan formában állt, de soha nem kérdőjelezték meg a hozzáértésünket. Nyugodtan megvalósíthattuk az elképzeléseinket, nem fordult elő, hogy megrendelésre kellett volna kiállítást szerveznünk. Tehát a szakmai munkába nem szóltak bele. Utólag visszatekintve akkor éreztünk ugyan egyfajta politikai kontrollt, de mindez érdemben nem befolyásolta a mindennapi munkát. A magyar népművészet és a néphagyomány olyan egységesen vállalható érték volt akkor is, amelyben nem voltak vitáink a felettes szervekkel.

– *Az 1980-as években kikkel kellett szorosabban együttműködni a megyei tanácsnál az intézet működtetésével kapcsolatban?*

– A fenntartó mindig a városi tanács, illetve az önkormányzat volt, de emlékszem, hogy a megyei önkormányzatnál is mindig találtunk együttműködésre hajlandó partnereket.

– *Szervezetileg hozzátok tartozik a Katona József Emlékház⁵ is. Ez az intézmény mikor alakult?*

– 1969-1970-ben a falak nagy részét újrarakták, a tetőzetet kinyitották, és 1971-ben nyílt meg ez az emlékház két teremmel és állandó kiállítással. Az épület állaga viszont egyre romlott, és 1991-ben le kellett bontani, majd ugyanolyan formában újraépítették, tehát a jelenlegi egy új épület. 1991-től a megyei múzeumi hálózat kezelésében volt, de 1997-ben a megyei múzeumi hálózatok nagyon sok városhoz kötődő vagy egy-egy településhez kötődő tájházat, emlékházat átadtak a helyi önkormányzatoknak, és ekkor a város kezelésébe került a Katona Emlékház is. Mivel ez egy nagyon picike intézmény, önálló működése nem volt gazdaságos. Mi voltunk a város egyetlen múzeumi intézménye, mert a másik kettő: a hangszergyűjtemény és a Bozsó gyűjtemény már alapítványi formában működött, ezért – gondolom kizárásos alapon – szervezetileg csak hozzánk kerülhetett.

– *Milyen a kapcsolat a többi helyi múzeummal vagy gyűjteménnyel?*

– A múzeumok egy része a megyei múzeumi hálózathoz tartozik. Nem túl szoros, de jó a viszonyunk. Akár műtárgykölcsonzésben, akár a programokon való részvétellel tudjuk segíteni egymás munkáját. A Múzeumok éjszakája is összeköt bennünket, ami a nagyközönség felé az egyik legjelentősebb és legvonzóbb megmutatkozási lehetőség.

– *Hogyan látod az intézmény jövőjét?*

– Nagyon bízom benne, különösen most, hogy a város támogatja egy fejlesztésünket, ami újabb ötéves fennmaradási periódust ígér. Sajnos a bevételeink csak kismértékben járulnak hozzá a működésünk költségeihez, különösen azért, mert ez egy nagyon nagy alapterületű épület, amelynek a kialakításakor gazdaságossági szempontokra még nem figyeltek. Szakmai működésre viszonylag kevés pénzt kapunk. Ezt próbáljuk sok-sok pályázattal és egyéb kapcsolatokkal úgy hasznosítani, hogy változatlanul sokszínű, a közönség számára érdekes és vonzó, szakmailag pedig egyre értékesebb munkát végezzünk.

Az interjút Sági Norberta készítette

⁵ Az emlékház Kecskeméten, a Katona József u. 5. szám alatt található.